בס"ד, כ' כסלו התשפ"ז

ערכין י"ג – מניין שמיטות ויובלות, שירת המקדש וערכין

שאלות:

3. כמה זמן לקח כיבוש הארץ בזמן יהושע?

מנין שנות שמיטה ויובל

רב אשי מביא תירוץ נוסף לשאלה מהדף הקודם, איך מסתדר החשבון שחורבן בית שני היה במוצאי שביעית. שש השנים הראשונות עד ש**עזרא** עלה וקידש את הארץ לא נחשבות במנין השמיטות, כי בניית הבית התחדשה בשנה השנייה לדריוש והסתיימה בשנה השישית, והברייתא אומרת שרק בשנה השביעית שאחר כך עלה עזרא וגלותו עמו. לאחר הפחתת שש השנים נותרו ארבע מאות וארבע עשרה שנים, שהן שמונה מחזורי יובל של חמישים שנה ועוד ארבע עשרה שנה. לכן שנת ארבע מאות ועשרים הייתה שמיטה, והבית חרב אחריה, במוצאי שביעית.
הגמרא מבררת את הברייתא מהדף הקודם, שמנתה שבעה עשר יובלות: אי אפשר לומר שמנו מיד כשנכנסו לארץ, כי אז היובל היה בשנת החורבן ולא "בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אַחַר אֲשֶׁר הֻכְּתָה הָעִיר", כמו שנאמר בנבואת יחזקאל. אלא מוציאים שבע שנים שכבשו ושבע שחילקו.
הגמרא שואלת מנין ששבע שנים כבשו, ועונה מכלב, שאמר "בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה אָנֹכִי" כששלחו אותו למרגלים, ו"הַיּוֹם בֶּן חָמֵשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה" כשחילקו נחלות. משילוח המרגלים עד הכניסה עברו שלושים ושמונה שנה, ולכן הוא היה בן שמונים פחות שתיים, ונמצא ששבע שנים כבשו.
הגמרא שואלת מנין ששבע שנים חילקו, ועונה שכמו שהכיבוש נמשך שבע שנים, כך גם החלוקה. תירוץ נוסף: רק ככה מסתדר החשבון ששנת היובל חלה ארבע עשרה שנה לאחר החורבן.

2. כמה טלאים בדוקים ממום צריכים להיות בלשכה?

טלאים לתמיד, חצוצרות וכנורות

המשנה אומרת שאין פוחתים מששה טלאים המבוקרים ממום בלשכת הטלאים כדי שיספיקו מראש לשבת ולימים טובים של ראש השנה, ומוסיפים עד עולם (כלומר, אין גבול עליון). אין פוחתים משתי חצוצרות ומתשעה כנורות ואפשר להוסיף עד עולם, אבל הצלצל הוא יחיד.

הגמרא שואלת איך ששה מספיקים, והרי התמידין והמוספין של שבת וראש השנה רבים! ועונה שהמשנה מדברת רק על התמידין, ו"לשבת ולימים טובים" זה סימן בלבד: הדין חל בתמידים של כל השנה. רש"י בפירוש השני מסביר שיש שם שמונה טלאים וגם לאחר נטילת שני טלאי התמיד באותו יום מוסיפים שניים חדשים שישמשו עבור עוד ארבעה ימים. וככה נשארים בלשכה תמיד לפחות ששה, כך שכל טלה מבוקר ארבעה ימים לפני שחיטתו (רש"י).
הגמרא אומרת שהמשנה היא כדעת **בן בג בג**, שלומד מ"תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ" ומהפסח ("וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם") שכמו שבפסח לקחו את השה ארבעה ימים קודם גם התמיד טעון ביקור ארבעה ימים לפני שחיטה. והגמרא מדייקת שששבת ויום טוב במשנה

זה רק סימן כי המשנה אמרה "כדי לשבת" ולא "לשבת".
רב הונא (ויש אומרים **רב זבדי** בשמו) אמר שמוסיפים חצוצרות עד מאה ועשרים, שנאמר "וְעִמָּהֶם כֹּהֲנִים לְמֵאָה וְעֶשְׂרִים מַחְצְרִים בַּחֲצוֹצְרוֹת". ו**רב אסי** אמר שצלצל אחד, כי כתוב "וְאָסֵף בַּמְצִלְתַּיִם לְהַשְׁמִיעַ", ומצלתיים הם שניים, אבל מכיוון שהם עושים מעשה אחד ואדם אחד מנגן בהם, קוראים להם אחד.

3. האם ילדים השתתפו בשירת הלויים?

לויים קטנים והדוכן

המשנה אומרת שאין פוחתים משנים עשר לוים העומדים על הדוכן, ומוסיפים עד עולם. **רב פפא** אמר שהם כנגד תשעה כנורות, שני נבלים וצלצל אחד.
לוי קטן לא נכנס לעזרה לעבודה, אלא בשביל לשיר עם הלויים בשעת שירתם, כי **רבי יוחנן** לומד מ"וַיַּעֲמֹד יֵשׁוּעַ בָּנָיו וְאֶחָיו... כְּאֶחָד" שהקטנים עמדו יחד עם הגדולים. הם לא אמרו שירה בנבל ובכנור אלא בפה, כדי ליתן תבל בנעימה, שהקול הדק שלהם מתבל את קול הגדולים.
רבי אליעזר בן יעקב אמר שהקטנים לא עולים למנין (כלומר לא חלק משנים עשר הלויים) ולא לדוכן, אלא עומדים בארץ וראשיהם בין רגלי הלוים, והם נקראים "צערי הלוים".
הגמרא שואלת האם המשנה היא שלא כדעת **רבי יהודה**, שאמר שהכנור של המקדש היה של שבע נימין ("שֹׁבַע שְׂמָחוֹת" אל תיקרי "שובע" אלא "שבע"), והכינור של ימות המשיח שמונה ("עַל הַשְּׁמִינִית"), והכינור של העולם הבא עשר ("עֲלֵי עָשׂוֹר וַעֲלֵי נָבֶל עֲלֵי הִגָּיוֹן בְּכִנּוֹר"), ומציטוט הפסוק לגבי כינור וגם מהפסוק בתהילים "...בְּכִנּוֹר בְּנֵבֶל עָשׂוֹר זַמְּרוּ לוֹ", עולה שנבל וכנור הם אותו כלי. ועונה שהמשנה יכולה להיות גם לדעתו, לעולם הבא הנימין רבות והקול כמו נבל, ולכן נקרא נבל, אבל בעולם הזה הם שני כלים נפרדים.
הברייתא אומרת שילדי הלויים נקראו "סועדי הלוים" (עוזרים), והמשנה קוראת להם "צערי הלוים", כי הקטנים משמיעים קול דק ויפה שהלויים הגדולים לא יכולים להפיק, ולכן הם מצערים אותם.

הדרן עלך אין נערכין

4. יוסי אמר "ערך הנאה שבישראל עלי". כמה הוא נותן?

ערכין להקל ולהחמיר

המשנה אומרת שיש בערכין להקל ולהחמיר, וגם בנושאים הבאים, בשדה אחוזה, בשור המועד שהמית עבד, באונס, במפתה ובמוציא שם רע, כמו שיבואר בהמשך הפרק. למשל, מי שהעריך זכר מגיל עשרים עד שישים נותן חמישים סלע, בין שהוא נאה ושווה מאה מנה ובין שהוא כעור ושווה רק חמישה סלעים. ואם אמר "הרי דמיו עלי", נותן את שוויו כעבד בשוק.
הגמרא מדייקת שהמשנה הביאה דוגמה "בישראל" ולא בנכרי, ושואלת אם המשנה שלא כדעת **רבי מאיר**, שאמר שנכרי נערך. ועונה שאפשר שהיא גם כדעתו, המשנה מדברת גם בנכרי, ואומרת "בישראל" כי **רב יהודה** אמר בשם **רב** שאסור לומר "כמה נאה כנעני זה", ובא ללמד אותנו את הדין הזה כבדרך אגב.

בתחילת הדף הבא הגמרא שואלת למה המשנה לא נקטה "הנאה שבישראל והכעור שבגוים", ועונה שהיא מביאה דוגמה באומה אחת ולא בשתיים, ותירוץ נוסף: המשנה נקטה ישראל בגלל דין שדה אחוזה הסמוך, שלא שייך בנכרים.

להארות : dafspoiler@gmail.com